

מַפְטִיר הַיְרָא יְהוָה כִּי רַבָּה רַעַת הָאָדָם בְּאָרֶץ וְכָל-יֵצֶר מַחְשַׁבַת לְבָו רַק רַע כָּל-

ה. נחזא יי. ארי סגיאת. בישת אַנְשָׁא בְּאָרְעָא, וְכָל יֵצֶר מַחְשַׁבַת לְבִיָּה, לְחֹדוּ בִישׁ כָּל

רס"ג (ה) וירא ה', וכאשר ראה ה' שכבר רבתה רעת האדם. לבו, לבס. רק רע כל היום, רע מוחלט כל הזמן.

רמב"ן מפחדם, וכן האימים (להלן יד ה). בימים ההם. לשון רש"י, בימי דור אנוש. וגם אחרי כן. שראו באבדן דור אנוש שעלה אוקינוס והציף שלישו של עולם ולא נכנעו⁵ ללמוד מהם. ורבי אברהם פירש גם אחרי המבול, כי בני ענק היו ממשפחת בני האלהים. ואם כן או תהינה נשי בני נח מזרעם וידמו להם, או שיודה במאמר הדורש⁶ בעוג שפלט מן המבול ויוסיף הוא⁷ שנמלטו גם אחרים עמו⁸. והנכון בעיני כי אדם ואשתו יקראו בני האלהים בעבור שהיו מעשה ידיו והוא אביהם, אין להם אב זולתו, והוא הוליד בנים רבים ככתוב וילד בנים ובנות (לעיל ה ד), והיו האנשים האלה הנולדים ראשונים מאב ואם בשלמות גדולה מן הגובה והחוזק, כי נולדו בדמות אביהם ככתוב בשת, וילד בדמותו כצלמו (שם ג). ויתכן שהיו כל בני הקדמונים אדם שת אנוש נקראים בני האלהים, כי היו ג' האנשים האלה בדמות אלהים ואז הוחל לעבוד עבודה זרה והוחל לבא באנשים חולשה ורפיון. וכך אמרו בבראשית רבה⁹ זה ספר תולדות אדם, ואין הראשונים תולדות¹⁰, ומה הן אלוהות¹¹. בעון קומי אבא כהן ברדלא אדם שת אנוש ושתק. אמר לון עד כאן בצלם ובדמות¹², מכאן ואילך¹³ קינן קנטרנין. וכאשר החל האדם לרוב ונולדו להם הבנות היו אלה בני הראשונים כחזקם, ולרוב תאותם היו בוחרים הנשים הטובות בעלות הקומה והבריאות. וספר בתחלה

5 ע"י ברש"י ובהע. 6 נדה סא, א. 7 ר' אברהם. 8 שהרי כתב כי הנפילים היו גם אחרי המבול. 9 כד, ו. 10 כלומר בספור זה נמכרו אותן הנקראין תולדות, היינו הנזכרים מאנוש ואילך, ואין הראשונים תולדות (עץ יוסף). 11 בב"ד: אלוהות. — בניחוחא, כלומר שנבראו בצלם ודמות. 12 שם: בצלם אלהים. 13 לשון ב"ר כג. ט: מכאן ואילך (היינו מ"קינון) נתקלקלו היריות ונבראו קינטרנין (צורתם נבראו מהופכים ומתנגדים לצורת אדם — עץ

חזקוני אחר הנחמה⁵² הקדים הכתוב וילד נח את שם, לוינחם כי עשה את האדם. קרוב לדוגמא זה פרש"י בסוף פרשת לך לך⁵³. (ד) הנפלים, נפלאים היו בגובה. חסר אל"ף, דוגמא: ונפלינו אני ועמך (שמות לג טז). היו בארץ בימים ההם, הנזכרים למעלה: והיה כי החל האדם וגו' ויראו בני האלהים את בנות האדם (פסוק ב) וגו'. וגם אחרי כן, שכעס עליהם הקב"ה, כדכתיב: לא ידון רוחי באדם (פסוק ג) וגו', לא נכנעו, אשר⁵⁴ היו באים בני האלהים אל בנות האדם וגומר. אנשי השם, א"ר אחא⁵⁵ והא כתיב על דור המבול בני נבל גם בני בלי שם נכאו מן הארץ (איוב ל ח), ואת אמרת "אנשי שם", אלא שהשמו את העולם והושמו מן העולם.

52 שנה כאשר ירד המבול (להלן ו, יא). 53 אחר וינחם ה' כי עשה את האדם. 54 הוא בסוף פ' נח: "ולמה הקדים הכתוב מיתתו של תרח ליציאתו של אברם, שלא יאא הדבר מפורסם לכל וכו'". 55 בס"ש: עד אשר. 56 ב"ר כו, יח. 56 בריכות לג, ב.

ובהלה⁸⁷, וכן: ואולם הר נופל יכול (איוב יד יט). אמר כי בימים רדיק ההם היו בארץ אנשים בעלי קומה יתרה מאד והסיכה כמו שכתבנו⁸⁸ באריכות ימי הנזכרים שהיו יחידיים, הם או אחרים ביתרון מדת גופם והם נקראים נפילים וענקים. וגם אחרי כן אשר יבאו בני האלהים אל בנות האדם, פירושו וגם אחרי כן שרבו בני האלהים והיו בועלים בנות האדם אשר בחרו להם, כל שכן שהיו בארץ נפילים שהיו רואים אותם יפות מראה ובעלות קומה. והנפילים היו מבני הגדולים וכאשר היו בועלים כמותן היה הנולד מהן גם כן באיכות ובכמות⁸⁹, והמה הגבורים אשר מעולם, כלומר שהם נזכרים בפי הדורות הבאים אחריהם שהיו אלה הגבורים מזמן קדמון, זהו אשר מעולם אנשי השם, שהיה להם שם בפי הדורות הבאים אחריהם, ואחרי המבול ראו הנשואים כי רע בעיני ה' רדיפת התאוות והנהגת הגופות להנאות להרבות⁹⁰ ולהגדיל הגופות במדתן ובאריכות ימיהם, אם היה זה בהנהגת מחיתם, וחסרו התאוות ואתן הנהגות עד שמעטו שנות בני אדם אחר המבול והיו הלון וחסור, לפי ששב להם למנהג ולטבע הנחת⁹¹ הנהגת הראשונים, ומעטו הימים ומעטו מדות הגופות עד שלא נשאר מהם, אף בזמן שבאו ישראל לארץ לא נמצא מהם אלא ילידי הענק בחברון⁹². ואמר⁹³ שלא היו אלא ארבעה. ובימי דוד ילידי הרפה בנת⁹⁴. ועל עוג מלך הבשן נאמר: הוא נשאר מיתר הרפאים (יהושע יג יב), ואפשר שאותן שנמצאו נהגו בגופותם מנהג הראשונים שלפני המבול, ואפשר שימיהם ארכו כמו שארכו גופותם.

(ה) וירא ה', כיון שהגיע הקץ שנתן להם מאה ועשרים שנה ראה כי לא הטיבו מעשיהם אבל הרעו אותם וכל יום היה קשה מחברו, זהו שאמר רק רע כל היום ופירושו: וכל יצר, משני יצרים שיש בלבו של אדם אחד טוב ואחד רע, כולו היה לרע ולא היה טוב בהם. ונקראת תאות מחשבות הלב יצר, לפי שהלב יצר ופועל בלבו הענינים הן לטוב הן לרע להוציאם לידי מעשה. וטעם מה שהאריך האל להם ק"כ שנה אם ישוּבו והוא היה יודע שלא ישובו, עשה כן כדי שילמד האדם ממדותיו ויאריך אפו לחוטא לו ולא ינקם ממנו מיד אף על פי שהיכולת בידו אולי ישוב ויתחרט בו. והנה האל ברא עולמו להיותו טוב או כולו או רוב, ואם כולו רע לא יוכל לעמוד כי לא יבחר האל כי אם בטוב. והנה ראה דור המבול כולו רע בזנות וחמס מפסטידים סדר העולם והיו מעשיהם כנגד מעשיו ואמר להשחית את העולם השפל ולהשאיר ממנו הטוב שנמצא בו והיה שמך מנהו כדי לקיימו לעתיד, והשאיר נח שמצא אותו טוב וכן בניו עם והלשון מנוגם. ותקנתי ע"פ מכלל יופי (רק שם ליתא מלת הוה). 87 וכן בספר השרשים (נפל). 88 לעיל ה, ד. 89 באיכות ובכמות — בכ"י מ פ: כמותן באיכות. בנ"ד: כמותן באיכות ובכמות. 90 בנ"ד: להרבות המשגל. 91 "הנחת" — בנ"ד ליתא. 92 יהושע טו, יד. 93 ע"י רש"י יהושע יד, טו: על שם האב וגו' בנים שכן קורא אותם ילידי הענק, ובבראשית כג, ב כתב רש"י: על שם ארבע ענקים שהיו שם. 94 ש"ב כא, טו. וראה רד"ק שם שפירש "הרפה"

(ה) כי רבה רעת האדם, לשעבר. וכל יצר מחשבות לבו, לעתיד. ספורנו שלא היו שומעים למוכיח⁶⁶ ואין לקוות שישוּבו⁶⁷. (ו) ויתעצב אל לבו. כי לא יחפוץ במות המת, וההיפך⁶⁸ "ישמח ה' במעשיו" (תהלים קד לא). 66 לנת שהיה מוכיחם, כדלעיל ה, כב. 67 ר"א בפס' יא. 68 ראב"ע.

3. ✓ מדרש ילמדנו (מאן) ילקוט תלמוד תורה - בראשית אות כז

... ת"ש שנה ת"ת שנה, לא ידון רוחי בעולם, כשם שהחרב נכנס בתיק, כענין שנ' וישב חרב אל נדנה (דה"א, כ"א, כ"ז) ילמדנו בשגם הוא בשר, בזכות משה השאיר להם פליטה ד"א בשגם הוא בשר, כד"א שגם זה הבל (קה' ח', י"ד). אמר הב"ה: אני יודע שגם יצרם הוא מחטיא בשרם, ...

(10)

17. ✓ אברבנאל בראשית פרשת בראשית - נח פרק ו

... נברא בכח גמור ונשלם עם המוחשות ואפשר שיתפתה אחריהם באופן שלא יוכל להתגבר על החומר ולהתקומ' נגדו ועל זה אמר לא ידון רוחי באדם לעולם בשגם הוא בשר כלומר אין ספק שהרוח השכלי שהוא רוחי אשר נתתי באדם לא ישפוט בו תמיד ולא יהיה מושל ושופט כל הימים לפי שהחומר ...

... להגביל שנות חיי האדם בזה האופן ועליו נאמר והיו ימיו מאה ועשרים שנה (מ"י סי' מ"ד) ובמדרש אמרו מנין שנזכר שם משה קודם שנולד שנאמר בשגם הוא בשר חושבניה דבשגם כחושבניה של משה. העירו לזה למה שביארתי שמה חיה ק"כ שנה במספר הנזכר בפסוק הזה כי כל החיים האפשריים לאדם ...

(7)

... בשגם הוא בשר שהם מאה ועשרים שנה חיה משה. ואמנם אמרו הנפילי' היו בארץ בא להודיע שבני האלהים היו חושבים שהכל הולך בתולדה אחר האב ואפילו שתהיה האשה גרועה הבן מעולה כאביו שהכל הולך אחר הצורה והאב נתן אותה והאם חומר מתפעל ומקבל מהצורה מה שיתן לה. והנה סכלו בזה ...

18. ✓ אברבנאל בראשית פרשת נח פרק יא

... מבוארת שכאשר ראה יתברך שאדם וכל יוצאי חלציו כבר נשקעו בתאוות המלאכות המותרות ונטבעו בהם לא אסרם על עמו כי צפה והביט שלא יסירם מעליו בשגם הוא בשר אבל זרו את בני ישראל שיתנהגו באותם הדברים המלאכותיים בכף הישר ובדרך נאות לא מגונה והיה זה כענין המלך שהיה נמאס ענינו ...

19. ✓ אברבנאל שמות פרשת שמות פרק ג

... להשפיע עליו מבלי הכנה קודמת ולכן כשבקש הראני נא את כבודך לא השפיע עליו כי אם מה שהספיקה אליו הכנתו האנושית ומה שיסבול טבע האדם בשגם הוא בשר וזהו אומרו עכשיו שאתה רוצה איני רוצה שנאמר כי לא יראני האדם וחי כלומר שהיה הדבר ההוא שבקש עליו תלוי ברצון האלהי. ...

(7)